

DIAGNOZA CALITĂȚII VIEȚII POPULAȚIEI VÂRSTNICE

ANA BĂLAȘA

Problematika vârstnicilor a fost și este înscrisă pe agenda publică românească, atât în ceea ce privește elaborarea cadrului legislativ, în acord cu prevederile legislației europene, cât și în ceea ce privește elaborarea politicilor publice în domeniul social și a acțiunilor concrete de reformă socială.

Îmbătrânirea populației reprezintă o problemă socială, întrucât afectează un mare număr de persoane, interesând nu numai populația respectivă, ci și factorii decizionali și societatea în general, care suportă consecințele importante. Fenomenul reclamă acțiuni sociale concrete și conjugate care să influențeze o evoluție în sensul autonomiei și bunăstării vieții vârstnicilor, al îmbătrânirii sănătoase, al asigurării unei vieți de calitate, cu costuri sociale cât mai scăzute.

În cele ce urmează ne propunem **evaluarea calității vieții vârstnicilor la nivel global și al unor comunități umane**, pe baza unor anchete proprii și studii de caz, a datelor Institutului Național de Statistică și a analizelor secundare asupra datelor altor cercetări realizate de instituții de profil: Institutul de Cercetare a Calității Vieții, CURS-SA, Metro Media Transilvania.

POPULAȚIA VÂRSTNICĂ. CARACTERISTICI GENERALE CU INFLUENȚĂ ASUPRA CALITĂȚII VIEȚII

Vârstnicii și pensionarii

Numărul vârstnicilor nu se suprapune cu cel al pensionarilor, dar aceștia din urmă reprezintă ponderea cea mai însemnată. La noi în țară, populația vârstnică a fost stabilită convențional la 60 ani și peste (în relație cu vârsta pensionării). Conform datelor de recensământ, populația vârstnică, stabilită în funcție de pragul pensionării reprezenta, în 1992, 16,9% din totalul populației pentru intervalul 60 de ani și peste și 11,4% pentru intervalul 65 de ani și peste. Din calculele noastre pe datele Institutului Național de Statistică privind „Populația României după starea civilă, pe sexe și ani de naștere, la 01.01.1998”, populația de 60 ani și peste era de 4 098 264 persoane din care 1 764 196 bărbați și 2 334 068 femei. În procente, populația vârstnică era de 18% în 1998, pentru anul 2000 estimându-se un procent de 19-20%, deci un segment important de populație. Se apreciază că pentru prima oară în ultimele patru decenii, la 1 ianuarie 2000, populația vârstnică a întrecut

numeric și procentual populația tânără. La 1 ianuarie 2000, numărul persoanelor de peste 60 ani l-a devansat cu 36,8 mii pe cel al persoanelor cu vârsta între 0-14 ani.

Procesele demografice din țara noastră încep să se înscrie în modelul **tranziției demografice**, înregistrat în ultimele decenii în țările dezvoltate, și caracterizat de specialiști prin trecerea de la niveluri înalte ale mortalității și natalității la niveluri scăzute. Se acceptă că tranziția demografică comportă particularități naționale, dar ea are un caracter inexorabil, fiind legată de tendința generală de modernizare a societății. În tranziția structurii populației pe vârste, caracteristica principală este îmbătrânirea demografică.

Se apreciază că numărul persoanelor în vârstă se va tripla până în anul 2030 și majoritatea creșterii se va produce în țările în curs de dezvoltare. Într-un Raport al Băncii Mondiale (*Preîntâmpinarea crizei vârstei a treia*) se apreciază că „nesiguranța venitului la bătrânețe este o problemă a întregii lumi, dar manifestările ei diferă în părți diferite ale lumii”. O tendință din ce în ce mai conturată se referă la declinul aranjamentelor informale și tradiționale pentru securitatea vârstnicilor (bazate pe relațiile de familie și rudenie) și accentuarea dependenței de sursele non-familiale de venit, ceea ce impune intervenția guvernelor.

Numărul pensionarilor

Îmbătrânirea demografică și reducerea numărului locurilor de muncă produc modificări structurale, din punct de vedere socioeconomic, asupra populației active și inactive. Conform datelor INSE, în totalul populației inactive pensionarii dețin ponderea cea mai importantă, numărul acestora înregistrând, în ultimii ani, o traiectorie constant ascendentă¹.

În anul 2000, numărul mediu al pensionarilor a fost de 6 153 mii de persoane, mai mare cu 3,6% față de anul anterior. O creștere mai accentuată au înregistrat-o pensionarii de asigurări sociale de stat (+4,2%).

După sistemul de pensionare, numărul mediu al pensionarilor a fost, în anul 2000:

Pensionari total (I+II+III)	6 153 mii persoane
I. pensionari de asigurări sociale – total, din care:	6 110 mii persoane
- pensionari de asigurări sociale de stat	4 246 mii persoane
- pensionari de asigurări sociale - agricultori	1 751 mii persoane
- pensionari de asigurări sociale - culte	2 mii persoane
- pensionari de asigurări sociale - avocați	1 mie persoane
II. Beneficiari de ajutor social (tip pensie)	8 mii persoane
III. Pensionari IOVR	35 mii persoane

¹ Numărul pensionarilor, fondul de pensii și pensia medie lunară în anul 2000, Institutul Național de Statistică și Studii Economice, 2001, p.1.

Vârstnicii activi

Conform datelor Anchetei asupra Forței de Muncă în Gospodării pe trim. IV 2000, din totalul de 6 901 mii **persoane inactive** (de 15 ani și peste) un procent de **49,5% era reprezentat de pensionari sau beneficiari de ajutor social** din care 54,0% bărbați și 46,6% femei. Pe medii de rezidență, 50,6% din numărul pensionarilor și al beneficiarilor de ajutor social inactivi se află în urban și 47,7% în rural².

Conform aceleiași anchete, o parte apreciabilă dintre persoanele vârstnice (s-a luat ca referință gruparea de 65 de ani și peste) corespunde definițiilor de populație activă, respectiv ocupată (în cursul săptămânii de referință au desfășurat o muncă oarecare, plătită sau aducătoare de venit, chiar dacă beneficiau de pensie).

Din analiza **distribuției populației ocupate din grupa de vârstă 65 de ani și peste pe perioada 1996-2000** se constată:

- procentele celor ocupați din totalul populației ocupate **sunt mai mari în trimestrele II și III ale anului**, și la bărbați și la femei, și în rural și în urban (lunile cu regim termic acceptabil și, probabil, ofertă mai mare, mai ales în rural);

- femeile ocupate dețin un procent mai mare decât bărbații ocupați;

- persoanele de 65 de ani și peste, din rural, sunt în mai mare măsură ocupate decât cele din urban (17,3% pe trim. IV, 2000 în rural, față de 1,0% în urban, în aceeași perioadă);

- cel mai mic procent al persoanelor ocupate, de vârstă 65 de ani și peste, în totalul populației ocupate, a fost, în perioada 1996-2000, de 6,8% (trim. I, 1996), iar cel mai mare, de 10,6%, trim. III, 2000. La bărbați, procentul cel mai mic a fost de 6,5% (trim. I, 1996) și cel mai mare, de 9,3% în trim. III, 2000. La femei, procentul mai mic a fost de 7,1% în 1996 și de 12,1% în trim. III, 2000. În urban, procentul cel mai mic al activilor a fost de 0,6% în trim. I, 2000, iar cel mai mare, de 1,4% în trim. III, 2000. În rural, procentele respective au avut valoarea de 13,4% în trim. I, 1996 și 18,4% în trim. III, 2000. *Datele de mai sus exprimă, în contextul analizat de noi, un efort deosebit al populației vârstnice (de peste 65 de ani) de a lucra pentru un venit care să-i asigure cele necesare traiului.*

Rata de ocupare și rata de activitate, a populației de 65 de ani și peste, arată și mai sugestiv nevoia/ disponibilitatea de a lucra a acestei populații. De pildă, în 2000, la aceeași grupare de vârstă rata de ocupare cea mai mare a fost de 39,9% pe total, 44,1% la bărbați și 36,8% la femei, 6,0% în urban și 62,2% (!) în rural.

Participarea la activitatea economică a vârstnicilor este dată și de rata de ocupare pe subgrupe de vârstă, care are următoarele valori: 44,7% pentru 60-64 ani; 41,9% pentru 65-69 ani; 35,7% pentru 70-74 ani și 24,5% pentru 75 ani și peste. Valorile sunt mai mari la bărbați decât la femei și, de mai multe ori, mai mari în rural decât în urban.

² Ancheta asupra Forței de Muncă în Gospodării (AMIGO), trim. IV 2000, 2001, p.29.

În contextul indicatorilor sociali analizați de noi, prezența vârstnicilor de peste 65 ani pe piața muncii este determinată nu atât de o disponibilitate pentru o activitate aducătoare de venit, cât de nevoia de a munci pentru câștigarea traiului zilnic, în condițiile absenței sau insuficienței surselor de venit (mai ales în rural). Relevant este și faptul că din populația activă de peste 65 de ani, doar 0,8% persoane au un nivel universitar de instruire.

Vârstnicii și gospodăriile

Gospodăriile de pensionari sunt cele mai numeroase (51,1%), urmate de gospodăriile de salariați (30,4%). În 1999, în mediul rural, gospodăriile de pensionari au o pondere de 60,2% față de 40,8% cele din urban. Vârstnicii (60 de ani și peste) dețin 42,6% din totalul gospodăriilor, cele mai multe dintre persoanele cap de gospodărie fiind pensionarii (79,2%) și țărani (20,1%)³. De menționat, în context, influența puternică a tradiției după care „cap de gospodărie” este persoana cea mai vârstnică.

Componența gospodăriilor de pensionari este redusă: mărimea medie este de 2,2 persoane; 75% din totalul acestor gospodării sunt formate din 1-2 persoane fapt ce va influența viața lor, mai ales în perioada de pierdere a unor capacități fizice și/sau psihice.

Gospodăriile de pensionari se caracterizează, în 2000, printr-o rată mare a persoanelor inactive (77,8%) din punct de vedere economic și printr-un nivel educațional inferior (68,3% fiind numai absolvenți ai învățământului primar, gimnazial sau profesional). În rural, ponderea lor atinge 76,4%⁴.

DIAGNOZA CALITĂȚII VIEȚII VÂRSTNICILOR

Venituri, consum și cheltuieli ale populației vârstnice

Veniturile totale brute ale gospodăriilor de pensionari (%)⁵

- venituri salariale	1996	14,5
	1999	12,6%
- contravaloarea consumurilor de produse agricole (alimentare și nealimentare din resurse proprii)	1996	39,8 %
	1999	37,3%
- venituri din prestații sociale	1996	35,5%
	1999	40,2%
- alte venituri	1996	8,7%
	1999	8,1%

³ Aspecte privind calitatea vieții populației în anul 1999, Comisia națională pentru Statistică, 2000, p.9 și urm.

⁴ Veniturile, cheltuielile și consumul populației în anul 2000, Institutul Național de Statistică, 2001, p.53.

⁵ Indicatori ai dezvoltării umane la nivel național elaborați de Comisia Națională de Statistică pentru Raportul Național al dezvoltării Umane, seria 2000; datele pentru 1999.

Cheltuieli totale de consum ale gospodăriilor de pensionari (100%)

- alimente și băuturi	1996	58,6%
	1999	54,6%
- îmbrăcăminte și încălțăminte	1996	6,9%
	1999	4,5%
- locuința și înzestrarea cu bunuri	1996	23,7%
	1999	26,3%
- medicamente și îngrijire medicală	1996	2,5%
	1999	3,4%
- transporturi și telecomunicații	1996	3,5%
	1999	5,3%
- cultură, învățământ, educație	1996	1,9%
	1999	2,3%
- alte cheltuieli	1996	2,9%
	1999	3,6%

Veniturile și consumul persoanelor vârstnice (care constituie cea mai mare parte a membrilor gospodăriilor de pensionari) sunt componente esențiale ale calității vieții și se caracterizează prin niveluri scăzute, dezechilibre structurale și inegalități.

Încă din 1997, veniturile reale au înregistrat restrângeri severe, a scăzut nivelul real al tuturor componentelor veniturilor. Structura veniturilor tuturor categoriilor de gospodării, nu numai a persoanelor vârstnice s-a caracterizat, în ultimii ani, prin ponderea mică a veniturilor salariale, ponderea relativ mare a consumului din resurse proprii și ponderea modestă a veniturilor din prestații sociale⁶.

Declinul veniturilor reale ale gospodăriilor a antrenat scăderea consumului și deteriorarea structurii acestuia. **Structura cheltuielilor de consum și ponderea lor indică un consum caracteristic stării de sărăcie.**

• Conform INSE⁷, în anul 2000 veniturile totale nominale brute ale gospodăriilor de pensionari (2 773,4 mii lei lunar pe o gospodărie) s-au format în proporție de 59,5% din surse bănești și 40,5% din venituri în natură. Veniturile bănești au ca sursă principală prestațiile de protecție socială (64,1%), în cadrul căreia pensia de asigurări sociale reprezintă 9/10.

Din cheltuielile totale de consum, 54,3% au fost alocate pentru alimentație, 29,1% pentru procurarea mărfurilor nealimentare și 16,6% pentru plata serviciilor (p. 53).

Consumul alimentar mediu zilnic pe o persoană în gospodăriile de pensionari a fost de 2 816 calorii, din care 78,5% au provenit din produse de origine vegetală și 21,5% din produse de origine animală.

⁶ Vezi Raportul Național al Dezvoltării Umane, România, 1999, inițiat de PNUD și realizat de Academia Română, p. 43 și urm.

⁷ Veniturile, cheltuielile și consumul populației în anul 2000, Institutul Național de Statistică, 2001, p. 53 și urm.

În anul 2000, pensia medie lunară a fost de 724 726 lei⁸.

- Sumele cuvenite drept pensii și ajutoare sociale au fost de 53 515,3 miliarde lei, de 1,4 ori mai mari față de anul precedent.

- Un număr de 547 mii persoane – veterani, invalizi și văduve de război au beneficiat de indemnizații și sporuri în sumă de 966,9 miliarde lei, revenind, în medie pe lună, 147 186 lei pentru o persoană.

- Pensia medie a agricultorilor a continuat să se mențină la cote scăzute – 188 383 lei, fiind de 3,8 ori mai mică decât pensia de asigurări sociale. Pensia medie a pensionarilor de asigurări sociale – exclusiv agricultori – a fost, în 2000, de 937 170 lei, iar a pensionarilor de asigurări sociale de stat, de 911 321 lei.

- Raportul între pensia medie de asigurări sociale de stat pentru munca depusă și limită de vârstă, cu vechime integrală în muncă și câștigul salarial mediu net, în anul 2000, a fost de 51,7%.

- În profil teritorial, peste două treimi din județele țării (69%) s-au situat sub media pensiei la nivelul național.

- Peste pensia medie lunară (asigurări sociale de stat, 911 321) pe țară se situează **municipiul București** (în care se află și cei mai mulți pensionari), cu o pensie medie lunară de 1 074 958 lei, **județul Brașov** (1 051 033 lei), **județul Hunedoara** (1 049 649 lei), **județul Galați** (1 008 583 lei) și alte 10 județe (cu puțin peste medie). Cele mai mici pensii medii lunare s-au înregistrat în județele **Giurgiu** (771 547 lei) și **Botoșani** (785 090 lei).

- În anul 2000, 8 474 persoane au beneficiat de ajutor social de stat, tip pensie, valoarea medie lunară fiind de 331 241, fără să existe variații semnificative față de medie.

- Cei 34 586 pensionari IOVR au avut o pensie medie lunară de 1 199 498 lei, fără variații semnificative între județe.

- Pensionarii de asigurări sociale agricultori, în număr de 1 751 107 persoane au beneficiat de o pensie medie lunară de 188 383 lei, fără variații semnificative pe județe.

- Pe lângă efectele stării economice resimțite de întreaga populație, pensionarii au fost marcați și de alte fenomene, între care:

- creșterea numerică a numărului de pensionari prin aplicarea unor legi adoptate pentru rezolvarea unor situații conjuncturale (legi care au vizat reducerea vârstei de pensionare;

- blocajele financiare, care au dus la întârzierea sau chiar neplata la fondul de stat al asigurărilor sociale a contribuțiilor din partea întreprinderilor de stat.

Conform cercetărilor ICCV, momentele cele mai dramatice ale incapacității unei pensii de asigurări sociale de a acoperi necesarul minim de consum estimat

⁸ Numărul pensionarilor, fondul de pensii și pensia medie lunară în anul 2000, INSSE, 2001, p.2 și urm.

pentru un pensionar au fost anii 1993 (39%) și 1997 (40%). În ansamblul perioadei 1990-2000, pensia medie lunară a reprezentat puțin peste jumătate din cât i-a trebuit unui pensionar pentru a-și procura mărfurile și serviciile utilizate în anul 1990. Puterea de cumpărare a unei pensii de agricultor a fost și este și mai mică.

Ca pentru marea majoritate a populației, veniturile vârstnicilor, cu toate majorările intervenite, s-au caracterizat, în termeni reali, prin declin, ceea ce nu putea conduce la asigurarea unui trai decent. În plus, există un număr însemnat de persoane vârstnice lipsite de orice surse de venit, total dependente material de descendenți sau alte rude, în cazul în care aceștia există.

Indicatorii analizați mai sus s-au ameliorat în cursul trimestrului I al anului 2001⁹, cu excepția pensiei medii de asigurări sociale pentru agricultori, care a fost de 4,8 ori mai mică decât pensia de asigurări sociale de stat.

Raportul între pensia medie de asigurări sociale de stat pentru munca depusă și limită de vârstă, cu vechime integrală în muncă, și câștigul salarial mediu net în trimestrul I, 2001 a fost 53,6% (față de 51,7% pe anul 2000).

În profil teritorial, variațiile pensiei medii lunare de asigurări sociale de stat, comparativ cu media pe țară (1 190 139 lei) se concentrează, în continuare, sub nivelul acesteia. Cotele cele mai reduse le înregistrează județele: Giurgiu, Botoșani, Călărași, Teleorman, Bistrița-Năsăud, Ialomița. La limita superioară a intervalului se situează Municipiul București și județele: Brașov, Hunedoara, Galați, Cluj și Prahova.

De remarcat este și faptul că din scrisorile și petițiile adresate Ministerului Muncii și Solidarității Sociale în anul 2000 (68 476), un număr de 34 750, adică 50,8%, au avut ca obiect **problematika pensiilor de asigurări sociale de stat**.

Veniturile și situația economică în percepția populației vârstnice (60 de ani și peste)¹⁰

În legătură cu veniturile și situația economică, din declarațiile subiecților vârstnici investigați sunt de consemnat următoarele:

- veniturile familiei sunt considerate slabe și foarte slabe de către 70% dintre subiecți;
- veniturile familiei nu ajung nici pentru strictul necesar în evaluarea a 47,7% dintre subiecți (o ameliorare ușoară față de anii precedenți, când acest procent era mai mare);
- veniturile familiei ajung numai pentru strictul necesar – în evaluarea a 37,2% dintre subiecți;

⁹ Numărul pensionarilor, fondul de pensii și pensia medie lunară în trim. I, 2001, Institutul Național de Statistică, 2001, p.5 și urm.

¹⁰ Ne referim la rezultate ale analizelor secundare efectuate pe cercetările din cadrul ICCV, CURS-SA, Metromedia Transilvania, 1999-2001.

- subiecții au declarat că situația lor economică a fost mai bună până în 1989 (81%) și mai proastă în perioada 1997-2000 decât în perioada 1990-1996. Pentru următorii patru ani, 55,3% dintre subiecți sunt optimiști în ceea ce privește propria situație economică și 59% în ceea ce privește situația economică a țării;
- persoanele investigate consideră că au fost dezavantajate de schimbările economice (55%), că cei avantajați au fost cei cu funcții de conducere în raport cu oamenii obișnuți (63%), că vârstnicii au fost mai puțin avantajați decât tinerii (36% în raport cu 39%);
- pe o scală bogăți – săraci, majoritatea vârstnicilor se plasează, în continuare, pe panta negativă a scalei, cu o ușoară ameliorare față de anii precedenți (ex.: 58% în 2001, față de 66% în 1999);
- un procent de 76% dintre vârstnicii chestionați declară că nu au fonduri de siguranță;
- mulți vârstnici asociază situația veniturilor proprii și a economiei țării cu intrarea în Uniunea Europeană: veniturile persoanelor și ale gospodăriei ar crește, în percepția a 53% din subiecți, iar 79% consideră că prin intrarea României în UE, veniturile populației țării ar crește;
- în general, starea de nemulțumire privind veniturile, și în special veniturile bănești este majoritară.

Locuința și modul de locuire. Înzestrarea cu bunuri de folosință îndelungată

Statutul de ocupare a locuinței, numărul de camere și suprafața locuibilă, numărul de persoane ce revin în medie pe o cameră de locuit, accesul la utilitățile publice, confortul și înzestrarea locuinței sunt indicatori relevanți pentru calitatea vieții.

- În prezent, 95% din totalul gospodăriilor **dețin în proprietate** locuința pe care o ocupă, fapt ce are influențe pozitive asupra cheltuielilor curente¹¹ (în condițiile în care efortul bănesc pentru închirierea locuințelor este considerabil). Pensionarii dețin locuințele în proprietate personală, în procent de 97,7%; 1,5% au locuințe închiriate de la stat; 0,2% – închiriate de la particulari și 0,6% cu titlu gratuit.

Tipul de locuință cu cea mai mare răspândire îl constituie casele individuale (2/3 din totalul gospodăriilor), fapt influențat de mediul rural unde acest tip de locuință este generalizat.

- Suprafața medie locuibilă pe o persoană din gospodăriile de pensionari este de 18,6 m², 18,7 m² în urban și 18,5 m² în rural; numărul mediu de persoane pe o cameră de locuit este 0,82.

¹¹ *Aspecte privind calitatea vieții populației în anul 1999*, Comisia Națională de Statistică, 2000, p.41.

- Gospodăriile de pensionari au locuință tip apartament în proporție de 22,6% și tip casă individuală – 77,4%. Procentele diferă în funcție de mediul de rezidență.
- Locuințele gospodăriilor de pensionari sunt construite din beton (14,0), piatră, cărămidă BCA (44%), lemn (9%), paiantă și alte materiale (33%).
- Locuințelor pensionarilor sunt iluminate electric în proporție de 99%; încălzirea se face, predominant, cu sobe cu lemne, cărbuni, petrol (65,1%), centrală termică (20%) gaze naturale (13%), centrală proprie (2%).
- 58% din locuințele pensionarilor se aprovizionează cu apă din afara clădirii (pompa, puț), 69% nu au instalații de apă caldă, 63% nu au instalație de canalizare, 66% nu au baie.
- În cadrul gospodăriilor de pensionari, la 100 de gospodării, existau, în 1999, următoarele bunuri de uz îndelungat: aragaz – 74%, frigider – 67%, congelator – 11%, mașini de spălat rufe – 31%, aspirator – 18%, televizor alb-negru – 47%, televizor color – 36%, radio, radio-casetofon – 52%, video – 1,6%, autoturism – 11%, bicicletă – 13%
- Bunurile obținute în proporții mai însemnate în perioada 1991-1999 sunt televizoarele color (43%), radiocasetofon (21%), aragaz (16%). Celelalte bunuri au fost dobândite înainte de 1990 sau chiar înainte de 1980.
- Vârstnicii declară că sunt destul de mulțumiți de locuința lor (60%) sau foarte mulțumiți (13%). Cei nu prea mulțumiți dețin o pondere de 21%, iar deloc mulțumiți s-au declarat 5% din numărul de respondenți. Nu există diferențe semnificative pe medii.
- Persoanele vârstnice investigate declară în proporție de 57% că sunt mulțumite sau foarte mulțumite (7,6%) de bunurile pe care le dețin, 28% nu prea sunt mulțumite, iar 7% nu sunt deloc mulțumite de bunurile pe care le dețin.

Starea de sănătate

Întrucât asistența sanitară face obiectul altei faze de cercetare (*Protecția socială a vârstnicilor*¹²), în analiza de față ne referim doar la valorile unor indicatori globali care să schițeze cadrul de referință pentru starea de sănătate a populației vârstnice, conform evaluărilor acesteia.

• **Durata medie a vieții** – indicatorul cel mai sintetic al stării de sănătate a populației – exprimată prin speranța de viață la naștere a fost de 70,53 ani, potrivit tabelii de mortalitate, întocmită pe baza deceselor din perioada 1998-2000¹³.

¹² Asistența sanitară pentru vârstnici va face obiectul altei faze de cercetare: “Protecția socială a vârstnicilor”.

¹³ Tabele de mortalitate pentru perioada 1998-2000, Institutul Național de Statistică, 2001, p. I - II. *Notă:* Durata medie de viață, exprimată prin speranța de viață la naștere reprezintă numărul mediu de ani pe care un nou născut îi poate trăi, în condițiile mortalității din perioada de referință a tabelii de mortalitate.

- Speranța de viață la naștere a continuat tendința de creștere din ultimii trei ani, la ambele sexe.
- Durata medie a vieții **populației urbane** a continuat să fie superioară celei a **populației rurale** (cu aproape 2 ani).
- Tabelele de mortalitate întocmite în **profil teritorial** pentru perioada 1998-2000 indică cea mai mare durată medie a vieții în municipiul **București** (75,51 ani), iar cea mai scăzută, în județul **Satu Mare** (67,31 ani).
- Cea mai mare diferență între durata medie a vieții în urban și rural s-a înregistrat în județul **Constanța**.
- Durata medie a vieții populației din localitățile urbane a fost mai mare decât în cele rurale, în aproape toate județele, cu excepțiile: Hunedoara, Maramureș, Suceava, Vrancea.
- Pe **regiuni de dezvoltare**, durata medie a vieții se caracterizează prin:
 - Cea mai mare durată medie a vieții a fost în regiunea București (72,19 ani), iar cea mai scăzută în regiunea nord-vest, 69, 50 ani.
 - Regiunea București – mediu urban – a înregistrat cea mai lungă durată medie a vieții (68,86 ani bărbații și 75,93 ani femeile), iar regiunea Nord-Vest – mediul rural – cea mai scăzută durată medie a vieții (64,94 ani pentru bărbați și 72,18 ani pentru femei)
 - Cheltuielile publice pentru sănătate au reprezentat, în PIB, 2,8% în 1996, 2,6% în 1997, 3,1% în 1998 și 3,9% în 1999 (pentru 1999, datele exprimă estimări)¹⁴.
 - În 1999, populația care i-a revenit unui medic a fost de 486 persoane, iar unui cadru mediu sanitar i-au revenit 189 persoane.
 - În gospodăriile de pensionari, cheltuielile totale de consum pentru medicamente și îngrijire medicală au evoluat de la 2,5% în 1996 la 5,9% în 2000.
 - În intervalul de vârstă de peste 64 ani se înregistrează peste 65% din decese. Supramortalitatea este datorată în principal bolilor degenerative cu patologie complexă și lipsei îngrijirilor și asistenței adecvate.
 - Oferta de servicii de sănătate este, în general, afectată de cronicizarea subfinanțării, de insuficiența resurselor materiale și umane, de programele de sănătate insuficient fundamentate și diferențiate, de absența unei piețe reale a serviciilor de sănătate, și de inegalitățile în accesul la servicii.
 - Populația vârstnică declară în anul 2000, în proporție de 59,1% că nu este mulțumită de propria stare de sănătate. În 2001, proporția nemulțumiților față de starea de sănătate este de 65,7%.
 - 17% din vârstnici nu sunt deloc mulțumiți de serviciile medicale din localitate, iar 23% declară că „nu prea sunt mulțumiți” de aceste servicii.

¹⁴ *Raportul Național al Dezvoltării Umane, 2000.*

- Din totalul persoanelor vârstnice investigate în 2001, 73% declară că în cercul lor de cunoștințe nu au pe nimeni care să-i ajute să rezolve o problemă de sănătate; 26% beneficiază, la nevoie, de serviciile unei astfel de persoane.

- Vârstnicii sunt foarte nemulțumiți (în proporție de 15,5%) sau nemulțumiți (40%) de activitatea guvernului în domeniul sănătății (situație ameliorată față de anii anteriori).

Integrarea în familie și vecinătate, în comunitatea locală și societatea globală

Pentru vârstnici, familia constituie mediul principal de referință, iar cel mai adesea, ea este suportul cel mai sigur, social și afectiv.

- Persoanele vârstnice investigate declară că sunt mulțumite sau foarte mulțumite de viața lor de familie (72%).

- Dacă au o problemă de sănătate, 26% au pe cineva în cercul de cunoștințe care să îi ajute; dacă au probleme de muncă în gospodărie, 43% declară că au la cine apela; pentru împrumuturi de bani sau obiecte, doar 20% se pot adresa cuiva apropiat.

- Există comunicare **în familie**: de pildă, 74% declară că discută în familie mai des sau mai rar, despre felul în care merg lucrurile în localitate sau în țară. Același gen de comunicare există și **cu prietenii** (67%) sau **cu vecinii** (63%). Comunicarea la nivel comunitar, cu primăria de exemplu, este mult mai slabă, iar cea la nivel societal este cvasiabsentă.

- Respectarea drepturilor este considerată satisfăcătoare.

- Subiecții resimt într-o proporție apreciabilă (55%) prezența conflictelor dintre tineri și vârstnici.

- O proporție apreciabilă (60%) consideră că nu se poate avea încredere în cei mai mulți dintre oameni.

- Sunt, în general, mai degrabă nemulțumiți de relațiile dintre oameni (41%, față de 24% mulțumiți).

- Doar 7% dintre vârstnici sunt membri într-o asociație.

- Vârstnicii apreciază ca satisfăcător spre scăzut gradul de securitate pe stradă/ acasă.

- Apreciază că preocupările societății pentru oamenii în nevoie sunt slabe.

Consideră că nimeni nu este interesat de ce gândesc oamenii ca ei (84%), iar 85% dintre respondenți consideră că „este greu să controlez ce se întâmplă în jurul meu”.

- Vârstnicii declară că sunt interesați puțin sau foarte puțin de viața politică la nivelul localității (46%) sau la nivelul țării (41%), și consideră că oamenii ca ei nu pot influența decât în mică măsură hotărârile importante ce se iau la nivelul localității (82%) sau al țării (86%).

Temeri, îngrijorări. Raportarea la cursul vieții

Temerile vârstnicilor sunt legate atât de propria persoană și de a celor apropiați cât și de unele amenințări posibile la nivel social global. Cel mai mult îi îngrijorează starea de boală, viitorul copiilor lor, probabilitate unui război în zonă (19%) și creșterea prețurilor (15%).

- În noiembrie 2000, 82% dintre vârstnici declarau că nu prea sunt mulțumiți sau nu sunt mulțumiți deloc de felul în care trăiesc. În 2001, proporția celor care răspundeau astfel s-a redus la 71%.

- În 2001, 43% consideră că viața lor este mai proastă decât în anul precedent, 40% consideră că viața lor nu s-a schimbat, 18% declară că viața lor s-a schimbat în bine. Se constată o creștere a evaluării pozitive a stării prezente.

- În viitorul imediat, peste un an, vârstnicii cred că vor trăi mai bine (39%) sau la fel (30%), iar 30% cred că vor trăi ceva mai prost sau mult mai prost.

Față de alți ani se constată un optimism moderat.